

Nikola Paradžik

diplomski studij povijesti; istraživački smjer: Moderna i suvremena povijest (19. i 20. stoljeće)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Latinka Perović (1933. – 2022.)

(Fotografija: <https://www.vreme.com/vreme/uvek-na-pravoj-strani-istorije/>)

Jedna od najistaknutijih povjesničarki regije, bivša političarka i *majka Druge Srbije* Latinka Perović preminula je 12. prosinca 2022. Tijekom života javnosti je bila poznata kao predvodnica liberalnog kursa srpske i jugoslavenske politike, a među povjesničarima kao plodna znanstvenica i oštromna sugovornica. Sve do svoje smrti pisala je radove – posljednji, esej o Krleži, dovršila je nekoliko dana prije svoje smrti.¹ Njezinu važnost potvrđuju brojni članci, vijesti i sjećanja na nju nakon njezine smrti koja je odjeknula državama bivše Jugoslavije.

Latinka Perović rođena je 4. listopada 1933. u Beloševcu kraj Kragujevca te je Drugi svjetski rat dočekala sa sedam i pol godina. Njezin otac, knjižničar, po svemu sudeći usadio joj je ljubav prema čitanju i učenju. Žensku gimnaziju završila je u rodnome Kragujevcu 1952., a studij je završila na beogradskom Filozofskom fakultetu. Magistrirala je 1958. temom *Dopunske i odredbene sintagme u jeziku Ive Andrića*. Latinka Perović bila je izuzetno aktivna još od mladih dana, obnašala je visoke dužnosti u društvu: bila je članica Predsjed-

¹ Latinka Perović, „Vraćanje Miroslavu Krleži: Po koji put?“, *pescanik.net*, <https://pescanik.net/vracanje-miroslavu-krlezi-po-koji-put-2/> (posjet 13. 5. 2023).

ništva Saveza socijalističke omladine Jugoslavije, a već 1960, s dvadeset i sedam godina, postala je predsjednica Antifašističke fronte žena Srbije te je na toj funkciji ostala do 1964. Perspektivna i karizmatična, ušla je u svijet politike, a njezin talent prepoznao je Marko Nikezić, bivši ravnatelj diplomacije. Stupivši na mjesto predsjednika Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije 1968., odabrao je Latinku Perović kao tajnicu Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije. Upravo će to razdoblje ostati vjerojatno najzapaženije u Latinkinu životu – novi jugoslavenski kadrovi uvidjevši slabosti i mane dotadašnjih politika, zauzimali su se za liberalne reforme, djelomičnu demokratizaciju i snažniju federalizaciju. Padom Hrvatskog proljeća koncem 1971. centralistička struja i Josip Broz Tito okrenuli su se protiv tzv. srpskih liberala predvođenih Nikezićem i Latinkom Perović. Mnogi intelektualci poput Milivoja Bešina ističu razdoblje vodstva srpskih liberala kao diskontinuitet u shvaćanju Jugoslavije u srpskim vodećim krugovima – umjesto shvaćanja Jugoslavije kao proširene Srbije liberali su ponudili reforme, liberalizaciju i demokratizaciju političkog sistema.²

Prvu godinu nakon smjene Latinka Perović iskoristila je za produbljanje znanja u znanstvenoj karijeri – 1975. godine obranila je doktorat na Fakultetu političkih znanosti u Beogradu. Te godine zaposlila se u Institutu za historiju radničkog pokreta Srbije. Prve godine njezina rada protekle su pod cenzurom. Izlaskom njezine monografije o Peri Todoroviću zabranjeno je joj objavljivati svoje radove. Već iduće godine objavljuje knjigu *Od centralizma do federalizma*, a 1985. godine objavljuje prva dva sveska knjige *Srpski socijalisti 19. veka*. Kao izuzetno plodna povjesničarka Latinka Perović tijekom svoje karijere objavila je 22 monografije i više od 300 radova. Istraživanje je usmjerila na proučavanje političkih ideja modernog doba, povijest društvenih ideja u Srbiji i Jugoslaviji, posebice socijalizma i liberalizma. Liberalne i antinacionalističke ideje prožimaju njezinu historiografiju – u imperijalnom dogmatizmu Srbije vidi njezinu nerazvijenost, siromaštvo i otuđenost od Europe. „Nema boljeg tumača srpske istorije od Latinke Perović. I niko srpsko društvo nije razumeo i objašnjavao tako dobro kao što je to činila Latinka Perović“, rekao je Mijat Lakićević.³ Njezin rad uključivao je obradu i objavu izvora, a devedesetih je postala i glavna urednica *Tokova istorije* te članica savjeta Helsinškog odbora za ljudska prava u Srbiji. Prijatelji i poznanici opisivali su je kao veoma aktivnu, nositeljicu brojnih projekata i sjajnu mentoricu zbog njezina načina rada.⁴ Unatoč tome, bibliografija kojoj bi većina zavidjela te kvalitetne analize društvenih procesa ipak joj nisu donijele mjesto u akademiji.

Tijekom svoga života ostala je antinacionalist, osoba koja se snažno suprotstavljala struji nacionalističke netrpeljivosti i mržnje koja je utrla put rato-

² Anđelka Cvijić, „Intervju Milivoj Bešin: Od pada liberala do sloma Srbije,“ *novimagazin.rs*, <https://novimagazin.rs/iz-nedeljnika-nm/282572-intervju-milivoj-be-slin-od-pada-liberala-do-sloma-srbije> (posjet 14. 5. 2023).

³ Mijat Lakićević, „Latinka Perović, izdajnik,“ *pescanik.net*, <https://pescanik.net/latinka-perovic-izdajnik/> (posjet 14. 5. 2023).

⁴ Husnija Kamberović, „Preminula je Latinka Perović,“ *historiografija.ba*, <https://historiografija.ba/article.php?id=1571> (posjet: 14. 5. 2023); Dubravka Stojanović, „O Latinki, onako kako ona ne bi volela,“ *novimagazin.rs*, <https://pescanik.net/olatinki-onako-kako-ona-ne-bi-volela/> (posjet 14. 5. 2023).

vima devedesetih godina prošloga stoljeća. Devedesetih je glasno protestirala protiv politike Slobodana Miloševića te je kao glasni kritičar ponovo došla pod udar vlasti. Iako je optuživana kao izdajica nacije i vlastitoga naroda, optovano je upozoravala srpsko društvo na opasnosti koje su došle s Miloševićevom politikom, ali često njezine poruke nisu nailazile na veliki odjek. Dio svojih znanstvenih istraživanja posvetila je upravo objašnjavanju srpskog nacionalizma devedesetih godina prošlog stoljeća, korijena njegovog (ne)uspjeha i njegovih posljedica. Sama je isticala kako *nikada nije Srbiju objašnjavala Miloševićem, već Miloševića Srbijom*.⁵ Kada je ponovo uspostavljeno višestranačje u društvu koje je bilo razoreno ekstremnim nacionalizmom, Latinka Perović ponovno se politički aktivirala kao članica Političkog savjeta Liberalno-demokratske partije, a ujedno je bila i predsjednica savjeta *Naše borbe*, najuglednijeg nezavisnog lista u vrijeme Miloševićeve vladavine.

2015. izdala je knjigu *Dominantna i neželjena elita: Beleške o intelektualnoj i političkoj eliti u Srbiji (XX-XXI vek)* o trinaest ličnosti iz srpske povijesti za koje je smatrala da su odigrali ključnu ulogu u povijesti te nacije. Dobrica Ćosić, *otac nacije*, uzet je za primjer dominantne elite, one koja je diktirala društveno ozračje u Srbiji. Portret Dobrice Ćosića iskoristila je kako bi još jednom prikazala zlokobnost srpskoga nacionalizma. Agresivni nacionalizam, dominantan narativ tijekom srpskog 20. stoljeća gušio je napore istaknutih političara i intelektualaca za drugačijom, drugom Srbijom. Neželjenom elitom, predstavljenom kroz portrete dvanaest osoba poput Đilasa, Đinđića, Nižezića, Stambolića, Koče Popovića i dr, Latinka Perović pokazala je viziju i put Srbije koja je raščistila s nacionalizmom i pomirila se sa susjedima. *Druga Srbija* jest ta neželjena elita, njezini su intelektualni krugovi spremni oduprijeti se nacionalizmu koji je, prema Latinki, glavni uzrok zaostalosti Srbije (ali i susjednih zemalja regije).

Historiografski rad Latinke Perović neodvojiv je od njezine karijere i ideologije kojom je pokušavala utjecati na društvo. Ipak, njezina historiografija i javni rad odišu željom da se postkonfliktno društvo promijeni nabolje i krene na put svijetle budućnosti. Latinka Perović pokazala je kako povijest može i treba poslužiti u oblikovanju društva i (njegove) budućnosti. Često je bila osporavana u vlastitoj zemlji zbog svojeg antinacionalizma, a iz istog razloga voljena u susjednim zemljama. Srbiju i regiju opterećuje pogled na prošlost, a ona je u svome historiografskom radu, baveći se prošlošću, dala i sliku budućnosti. Sliku *Druge Srbije* i sliku *drugačije regije* protkane europskim vrijednostima i spremne na suradnju. Latinka Perović svojim djelima presudno je utjecala na nove generacije povjesničara u Srbiji, na historiografiju zemalja bivše Jugoslavije, a i šire.

⁵ Milivoj Bešlin, „Latinka Perović, in memoriam,“ *pescanik.net*, <https://pescanik.net/latinka-perovic-in-memoriama/> (posjet 14.5.2023).

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 18 2023.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti,
godina XVIII, broj 18, 2023.

Glavni i odgovorni urednik
Marko Zidarić

Zamjenica glavnog urednika
Ivana Đorđić

Uredništvo
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Ivan Mrnarević
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Urednici pripravnici
Klara Miholić
Marko Perišić
Ruben Prstec

Redakcija
Filip Bačurin
Marija Biščan
Ivan Ćorić
Ivana Đorđić
Adrian Filčić
Antonija Lapaš
Klara Miholić
Ivan Mrnarević
Marko Perišić
Ruben Prstec
Tijana Vokal
Marko Zidarić

Tajnica Uredništva
Marija Biščan

Recenzenti

dr. sc. Nikola Anušić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Lovorka Čoralić
akademkinja Nella Lonza
dr. sc. Kosana Jovanović
dr. sc. Jasmina Osterman

Lektura za hrvatski jezik

Iva Antičević
Tina Čatlaić
Mislav Graonić
Nikolina Peškura
Karla Rašić
Josipa Skenderović
Jakov Zidarić

Lektura za engleski jezik

Tina Čatlaić

Prijevod s francuskog jezika

Klara Miholić

Oblikovanje

design.inmedia@gmail.com

Izdavač

Odsjek za povijest Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tisak

Studio Moderna d.o.o., Zagreb

Naklada

Tiskano u 100 primjeraka.

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim radovima izražavaju isključivo stavove i mišljenja autora i ne predstavljaju nužno stavove i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financirano je novcem dobivenim na natječaju za studentske projekte Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sredstvima koja je ustupio Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Redakcija časopisa Pro tempore iskreno zahvaljuje Odsjeku na financijskoj podršci.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva

Odsjek za povijest
(za: Uredništvo Pro tempore)
Filozofski fakultet Sveučilišta u
Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb

Kontakt

casopis.protempore@gmail.com

Web-stranica

<https://protempore.ffzg.unizg.hr/>